

УДК 340.1

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.06.1.31>

ОКРЕМІ НАПРЯМИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЗАКОНОДАВЧОЇ ПРОЦЕДУРИ З УРАХУВАННЯМ ДОСВІДУ ЄС

Олюха В.Г.,

*доктор юридичних наук, професор,
провідний науковий співробітник
відділу господарсько-правових досліджень
проблем економічної безпеки,
Державна установа
«Інститут економіко-правових досліджень
імені В.К. Макутова
Національної академії наук України»
ORCID: 0000-0002-3339-1154*

Олюха В.Г. Окремі напрями цифровізації законодавчої процедури з урахуванням досвіду ЄС.

Стаття присвячена визначенню напрямів цифровізації законодавчої процедури на основі досвіду ЄС. Український парламент активно запроваджує цифровізацію законотворчих процесів, але її потенціал залишається використаним не повною мірою. Необхідність вивчення перспективних напрямів застосування цифрових технологій для подальшої цифровізації цього процесу з використанням досвіду ЄС обумовило актуальність дослідження.

Обґрунтовано, що цифровізація законотворчої діяльності – це процес впровадження цифрових та інформаційно-комунікаційних технологій у діяльність Верховної Ради України, з метою переведення законодавчої процедури на всіх етапах, встановлених чинним законодавством у цифрову форму. Визнається, що хоча на сучасному етапі в Україні створена правова основа для проведення оцифрування процесів законотворення, але для повної цифровізації необхідна відповідна підготовка законодавства.

На основі вивчення досвіду Данії запропоновано для підготовки законодавства України до цифровізації використати сім принципів готового до цифровізації законодавства: 1) прості та зрозумілі правила; 2) цифрова комунікація; 3) можливість автоматизованої обробки правових норм; 4) узгодженість між органами влади – єдині поняття та повторне використання даних; 5) безпечна та надійна обробка даних; 6) використання публічної інфраструктури; 7) запобігання шахрайству та помилкам. Також доцільним для підготовки законодавства до цифровізації визначено використання шести генеральних принципів, вказаних у Спільному практичному посібнику Європейського Парламенту, Ради та Комісії для осіб, залучених до розробки законодавства Європейського Союзу: 1) чіткість, простота та точність викладення; 2) відповідність типу акту; 3) врахування осіб, для яких призначено акт з метою однозначного розуміння прав та обов'язків; 4) стислість однорідності змісту; 5) використання термінів та структури речень, які поважають багатомовний характер законодавства союзу; 6) термінологія, що використовується в даному акті, повинна бути узгодженою внутрішньо та з актами, що вже діють, особливо в одній і тій же самій сфері.

Наголошено, що системи штучного інтелекту при підготовці проєктів законів мають виконувати лише допоміжну функцію під контролем людини на основі принципу належної обачності. Також доводиться доцільність для використання у процесах вітчизняного законотворення є система LEOS, що розроблена Європейською Комісією, з врахуванням того, що це дозволить не тільки спростити та підвищити якість законотворчої роботи в цілому, але і дозволить забезпечити відповідність перспективного законодавства праву ЄС. Обґрунтовано, що цифровізація законотворчої діяльності сприятиме реалізації на практиці принципів нормопроектування, встановлених частиною 1 ст. 3 закону України «Про правотворчу діяльність», зокрема принципів верховенства права; пріоритетності утвердження та забезпечення прав і свобод людини, дотримання міжнародних стандартів у сфері прав людини; наукового забезпечення. Враховуючи важливість цифровізації законотворчої діяльності пропонується доповнити перелік принципів нормопроектування, окреслених у вказаній статті принципом цифровізації.

Ключові слова: цифровізація законотворчої діяльності, принципи правотворчої діяльності, система LEOS, штучний інтелект, досвід ЄС.

Oliukha V.H. Certain areas of digitalization of the legislative procedure taking into account the experience of the EU.

The article is devoted to determining the directions of digitalization of the legislative procedure based on the experience of the EU. The Ukrainian Parliament is actively introducing the digitalization of law-making processes, but its potential remains not fully utilized. The need to study promising directions of application of digital technologies for further digitalization of this process using the experience of the EU determined the relevance of the research.

It is substantiated that the digitalization of law-making activity is the process of introducing digital and information and communication technologies into the activities of the Verkhovna Rada of Ukraine, in order to transfer the legislative procedure at all stages established by the current legislation into digital form. It is recognized that although at the present stage in Ukraine a legal basis has been created for the digitalization of law-making processes, for full digitalization appropriate preparation of legislation is necessary.

Based on the study of the experience of Denmark, it is proposed to use seven principles of legislation ready for digitalization to prepare Ukrainian legislation for digitalization: 1) simple and understandable rules; 2) digital communication; 3) the possibility of automated processing of legal norms; 4) consistency between authorities – uniform concepts and data reuse; 5) safe and reliable data processing; 6) use of public infrastructure; 7) prevention of fraud and errors. It is also appropriate to use six general principles specified in the Joint Practical Guide of the European Parliament, the Council and the Commission for persons involved in the development of European Union legislation: 1) clarity, simplicity and accuracy of presentation; 2) correspondence to the type of act; 3) consideration of the persons for whom the act is intended in order to clearly understand the rights and obligations; 4) brevity and uniformity of content; 5) use of terms and sentence structure that respect the multilingual nature of Union legislation; 6) the terminology used in this act must be consistent internally and with acts already in force, especially in the same field.

It is emphasized that artificial intelligence systems in the preparation of draft laws should perform only a supporting function under human control based on the principle of due diligence. The feasibility of using the LEOS system developed by the European Commission in domestic lawmaking processes is also proven, taking into account that this will not only simplify and improve the quality of lawmaking work as a whole, but will also ensure compliance of prospective legislation with EU law. It is substantiated that the digitalization of lawmaking activity will contribute to the practical implementation of the principles of normative drafting established in Part 1, Article 3 of the Law of Ukraine «On Legislative Activity», in particular the principles of the rule of law; the priority of establishing and ensuring human rights and freedoms, compliance with international standards in the field of human rights; scientific support. Given the importance of the digitalization of lawmaking activity, it is proposed to supplement the list of normative drafting principles outlined in the specified article with the principle of digitalization.

Key words: digitalization of lawmaking, principles of lawmaking, LEOS system, artificial intelligence, EU experience.

Постановка проблеми. Сучасним трендом розвитку суспільства є проникнення цифрових та інформаційно-комунікаційних технологій у різні сфери життя, в тому числі і у діяльність публічних органів влади. Однією з таких сфер є діяльність парламентів різних країн-членів ЄС. перехід їх діяльності, в тому числі і законодавчої у цифрову сферу ставить на порядок денний створення е-парламентів.

Цифровізація діяльності законодавчого органу України впродовж останніх років відбувається достатньо інтенсивно. Проте потенціал цифровізації ще реалізований не повною мірою. Також маємо врахувати, що для успішної інтеграції наша країна має запровадити приведення чинного та перспективного законодавства у відповідність до права ЄС. Недаремно відповідно до закону України «Про правотворчу діяльність» проєкт нормативно-правового акту, спрямований на виконання зобов'язань України у сфері європейської інтеграції, адаптацію законодавства України до положень права Європейського Союзу (*acquis* ЄС), вноситься з інформацією про його відповідність (постатейною таблицею відповідності) зобов'язанням України у сфері європейської інтеграції та праву Європейського Союзу (*acquis* ЄС).

Варто зазначити, що впровадження законодавства ЄС на національному рівні викликає певні складнощі не тільки в Україні, але і у державах-членах ЄС. Цифровізація законотворчої діяльності має певний потенціал для вирішення належного впровадження права ЄС у систему національного законодавства.

Таким чином, цифровізація законотворчої діяльності вітчизняного парламенту є важливою як з огляду на необхідність запровадження внутрішньої політики, що відповідає політиці ЄС, так і з ог-

ляду на те, що цифровізація створює додаткові можливості для забезпечення відповідності національного законодавства праву ЄС. все це і обумовлює необхідність проведення цього дослідження.

Стан опрацювання проблеми. Праве регулювання цифровізації економічних відносин розглянули у своїх наукових працях О.М. Вінник, Т.С. Гудіма, Б.В. Дерев'янко, Р.А. Джабраїлов, В.І. Камишанський, О.А. Осінська, Я.В. Петруненко, В.А. Устименко, О.В. Шаповалова.

Питання цифрової трансформації місцевого самоврядування розкрив Р.О. Підорич. Трансформації демократичних інститутів під впливом інформаційно-комунікаційних технологій розглянуті О.В. Марко. Проблеми впровадження цифрових технологій для підвищення рівня демократії при нормопроєктуванні розкрила Л.М. Ніколенко. Питання щодо використання ШІ для нормопроєктування висвітлили дослідники І.В. Лисенко, О.В. Кузьменко, Г.М. Гаряєва, О.Е. Радутний, Ю.В. Кривицький.

Проте питання щодо цифровізації законотворчої діяльності українського парламенту у вказаних роботах не розкривались, а тому тема цього дослідження є актуальною.

Метою цієї статті є визначення поняття цифровізації законотворчої процедури українського парламенту, а також доцільних для запровадження цифровізації цієї діяльності засобів з урахуванням досвіду ЄС.

Виклад основного матеріалу. Одним з основних видів діяльності законодавчого органу щодо якого доцільно запровадити цифровізацію є діяльність з розроблення та прийняття законів. Проте визначення цифровізації законотворчої діяльності у вітчизняних нормативно-правових актах не міститься. Загальне поняття цифровізації є тільки у п. 25 ч. 1 ст. 1 закону України «Про Національну програму інформатизації» від 01.12.2022 № 2807-IX Відповідно до цього нормативного визначення цифровізація - це процес впровадження цифрових технологій у всі сфери суспільного життя [1]. Не важко побачити, що це визначення є доволі лаконічним, але з нього виходить що це поняття можна поширити також на сферу законодавчої діяльності.

Р.Я. Бутинська розглядає цифровізацію у широкому та вузькому значенні. На її думку, «цифровізація в широкому розумінні – це процес впровадження цифрових технологій та систем передачі на рівні телекомунікаційних мереж, засобів комутації та управління, що забезпечують передачу й розподіл потоків інформації в цифровій формі. Цифровізація у вузькому значенні – це процес переходу з аналогової форми подання інформації на цифрову» [2, с. 59].

В цілому з її позицією можна погодитись, але з тим доповненням, що системи передачі на рівні телекомунікаційних мереж, засобів комутації та управління, що забезпечують передачу й розподіл потоків інформації в цифровій формі є частиною інформаційно-комунікаційних технологій, а відтак доцільно у формулюванні визначення використовувати замість звуженого поняття більш загальне. Враховуючи, що інформаційно-комунікаційні технології створюють технічну можливість для функціонування цифрових технологій, то для формулювання поняття цифровізації законотворчої діяльності необхідно застосувати саме інформаційно-комунікаційні технології. Також маємо врахувати, що закон України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10.02.2010 року № 1861-VI використовує поняття законодавча процедура для врегулювання процедури подання, розгляду та прийняття проекту закону, внесення змін до чинного законодавства (розділ IV цього закону) [3]. На підставі викладеного можна дати визначення поняття цифровізація законотворчої діяльності. Отже, цифровізація законотворчої діяльності - це процес впровадження цифрових та інформаційно-комунікаційних технологій у діяльність Верховної Ради України, з метою переведення законодавчої процедури на всіх етапах, встановлених чинним законодавством у цифрову форму.

В Україні правова основа для цифровізації законотворчої роботи закладена законом України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10.02.2010 року № 1861-VI з наступними змінами (далі за текстом Закон). В реалізацію положень вказаного нормативно-правового акту на офіційному веб-сайті Верховної Ради України функціонує база даних нормативно-правової інформації «Законодавство України», доступ до якої є вільним та безоплатним. На цьому ресурсі зацікавлені особи мають змогу ознайомитись з текстами законопроектів разом з супровідними документами до них, що дозволяє ознайомитись не тільки з текстами проектів законів, але і з експертними висновками та іншими супровідними документами до них. Також на цьому ресурсі вміщено тексти чинних законів.

Відповідно до ч. 1 ст. 7-1 Закону документообіг у Верховній Раді України відбувається у паперовій та електронній формах при цьому остання є основною. В електронній та паперовій формах ведеться справа кожного законопроекту, включеного до порядку денного сесії Верховної Ради, а також і ведення справи закону. Згідно ч. 9 ст. 89 Закону у електронній формі відбувається: внесення поправок до законопроекту, який готується до другого і третього читань. Стаття 91 встановлює необхідність подання у електронній формі законопроекту, проекту іншого акту на реєстрацію разом з проектом постанови, яку пропонується Верховній Раді прийняти за результатами його роз-

гляду, списком авторів законопроекту, пропозицією щодо кандидатури доповідача на пленарному засіданні та пояснювальною запискою. Також електронна форма передбачена для пропозицій, поправок, висновків до законопроектів (ч. 3 ст. 92 Закону) [3].

Незважаючи на досягнення у сфері цифровізації вітчизняної законодавчої процедури, маємо визнати, що цей процес перебуває на початковій стадії і потребує подальшого розвитку. Наприклад, у законодавчих органах країн-членів ЄС використовується штучний інтелект як цифровий інструмент покращення діяльності представницького органу влади. «Здійснення форм публічної діяльності, адміністративної, юрисдикційної та законодавчої, не є ізольованою до технологічних інновацій та, зокрема від використання систем штучного інтелекту» [4, с. 152]. Парламентом Італії на штучний інтелект покладено виконання допоміжних функцій при для підготовки проекту закону [5, с. 46].

Бачиться, що вітчизняний орган законодавчої влади може також використовувати системи штучного інтелекту для підготовки проектів законів. При цьому на системи штучного інтелекту мають покладатись допоміжні функції у підготовці проекту закону, зокрема і його перевірки на відповідність праву ЄС. Також системи штучного інтелекту можуть використатись для аналізу громадської думки, з'ясування стану суспільних відносин, що вимагають свого правового регулювання. При цьому маємо врахувати, що штучний інтелект вимагає контролю боку людини на основі принципу належної обачності, враховуючи ризики його застосування. Принцип належної обачності вироблений вітчизняною судовою системою для управління ризиком [6, 7]. В тому числі, цей принцип може використовуватись для управління ризиком використання штучного інтелекту для виконання ним допоміжної функції у підготовці проекту закону.

Для того, щоб застосування систем штучного інтелекту могло застосовуватись активніше для підготовки проектів законів необхідним є приведення чинного законодавства у форму, яка б дозволила легко сприймати ці тексти цифровим системам, що вимагає проведення відповідної роботи. Корисним тут може бути досвід Данії. Агентство з цифровізації Міністерства цифрового урядування Данії розробило сім принципів готового до цифровізації законодавства: 1) прості та зрозумілі правила (законодавство має бути простим і зрозумілим, щоб його було легко зрозуміти як громадянам, так і підприємствам; прості правила сприяють захисту законних прав, забезпечуючи більше ясності щодо правового становища особи та покращуючи досвід громадян і підприємств щодо справедливого ставлення; для органів влади прості та зрозумілі правила мають перевагу в тому, що їх легше застосовувати, а також вони сприяють більш однорідному адмініструванню та цифровій законодавчій підтримці; якщо законодавство є нечітким або складним з багатьма винятками, вимогами, схемами, вимогами до процесу або дискреційними повноваженнями, його може бути важко застосовувати також у цифровому форматі); 2) цифрова комунікація (законодавство має забезпечувати цифрове спілкування з громадянами та підприємствами); 3) можливість автоматизованої обробки правових норм (законодавство повинно підтримувати повне або часткове цифрове адміністрування законодавства з належним урахуванням законних прав громадян та бізнесу); 4) узгодженість між органами влади – єдині поняття та повторне використання даних (для забезпечення узгодженості в державному секторі та підтримки ефективної державної служби відповідальне міністерство повинно розглянути, чи можна замість запровадження нових вимог до звітності використовувати дані з існуючих публічних реєстрів як основу для адміністрування законодавства); 5) безпечна та надійна обробка даних (високий ступінь цифровізації вимагає високого пріоритету безпеки даних); 6) використання публічної інфраструктури (органи державної влади наскільки це можливо та доцільно, повинні використовувати існуючу державну інфраструктуру для забезпечення найбільшого ступеня повторного використання та узгодженості між органами влади); 7) запобігання шахрайству та помилкам (законодавство має бути сформульоване таким чином, щоб дозволяти ефективне використання цифрових рішень для цілей контролю, наприклад, шляхом надання можливості контролювати правильність інформації, поданої для розгляду справи, за допомогою відповідних публічних реєстрів) [8].

Також у ЄС розроблено Спільний практичний посібник Європейського Парламенту, Ради та Комісії для осіб, залучених до розробки законодавства Європейського Союзу (Joint Practical Guide of the European Parliament, the Council and the Commission for persons involved in the drafting of European Union legislation) який на основі принципів встановлює техніко-редакційні вимоги до текстів нормативно-правових актів [9]. У ньому визначені принципи, відповідно до яких має розроблятися нормативна база ЄС. ці принципи не є політико-правовими, аналогічно тим принципам, що наведені у законі України «Про правотворчу діяльність» від 24 серпня 2023 року № 3354-IX, оскільки мають переважно технічний характер. Проте їх також можна використовувати у законодавчому процесі України, що дозволить готувати проекти законів відповідно до технічних вимог, що існують в ЄС, а з іншого боку це сприятиме підготовці законодавства для повної цифровізації законодавчих процедур.

Відтак, перші шість принципів є генеральними принципами, а тому саме вони мають братись до уваги. Перший принцип – правові акти союзу повинні бути складені чітко, просто та точно. Другий принцип – розробка актів союзу повинна відповідати типу відповідного акту. Третій принцип – складання актів повинно враховувати осіб, для яких вони призначені застосовуватися, з метою дати їм можливість однозначно визначити свої права та обов'язки, та осіб, відповідальних за вправлення цих актів на чинність. Четвертий принцип – положення актів повинні бути стислими, а їхній зміст повинен бути як можливо однорідним. слід уникати надмірно довгих статей і речень, складних формулювань та надмірного використання скорочень. П'ятий принцип – протягом процесу, що веде до їхнього ухвалення, проекти актів повинні бути використовувати терміни та структури речень, які поважають багатомовний характер законодавства союзу; поняття або термінологію, специфічні для будь-якої національної правової системи, слід використовувати обережно. Шостий принцип – термінологія, що використовується в даному акті, повинна бути узгодженою внутрішньо та з актами, що вже діють, особливо в одній і тій же самій сфері [9].

Врахування цих принципів є доцільним не тільки для забезпечення відповідності вітчизняного законодавства праву ЄС, але і дозволить готувати зручні для машинного сприйняття тексти законів, що дозволить перейти до повної цифровізації законотворчої діяльності вітчизняного парламенту.

Також Європейсько Комісією для спільного редагування та підготовки текстів нормативних актів використовується система LEOS (Legislation Editing Open Software). Заключний звіт «Огляд інтелектуальних функцій у розробці законодавства в LEOS», презентований у лютому 2024 року підкреслюється, що LEOS є інструментом, який може підтримувати весь законодавчий процес, в тому числі перспективним є виконання за його допомогою функцій за такими групами як верифікація, відстеження змін, лінгвістична підтримка, правова допомога, автоматизоване складання документів, правова практика та політичний вимір [10]. LEOS є системою «управління документами між урядами, яка надає інтерфейс веб-застосунку, що дозволяє законодавцям використовувати шаблони документів із заздалегідь визначеним форматуванням та розділами, що редагуються, а також запроваджує внутрішню систему керування версіями, засоби контролю доступу та систему анотацій для відстеження коментарів авторів під час процесу розробки» [11, с. 4].

У діяльності Верховної Ради України застосування такої системи дозволить забезпечити відповідність вітчизняних проектів законів праву ЄС, що сприятиме європейській інтеграції нашої країни.

Враховуючи, що LEOS є відкритою системою, то цифрова платформа на її основі може створити основу для публічного обговорення проекту закону з громадськістю, суб'єктами господарювання, органами місцевого самоврядування для того щоб вони могли надавати зауваження, рекомендації, коментарі до законопроекту. Це може забезпечити зворотній зв'язок від зацікавлених осіб. Також застосування цифрових платформ дозволить науковцям надавати свої рекомендації у цифровому форматі у режимі реального часу, що буде створювати умови для реалізації принципу наукового забезпечення. У кінцевому підсумку використання цифрових платформ у законотворчій діяльності дозволить найбільш повно реалізувати і принцип верховенства права у нормотворчій діяльності.

З урахуванням викладеного можна стверджувати, що цифровізація законотворчої діяльності сприятиме реалізації на практиці принципів нормопроєктування, встановлених частиною 1 ст. 3 закону України «Про правотворчу діяльність», зокрема принципів верховенства права; пріоритетності утвердження та забезпечення прав і свобод людини, дотримання міжнародних стандартів у сфері прав людини; наукового забезпечення. Враховуючи важливість цифровізації законотворчої діяльності бачиться доцільним доповнити перелік принципів нормопроєктування, окреслених у вказаній статті принципом цифровізації.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє дійти таких висновків. Цифровізація законотворчої діяльності – це процес впровадження цифрових та інформаційно-комунікаційних технологій у діяльність Верховної Ради України, з метою переведення законодавчої процедури на всіх етапах, встановлених чинним законодавством у цифрову форму.

На сучасному етапі в Україні створена правова основа для проведення оцифрування процесів законотворення, а для повної цифровізації необхідна відповідна підготовка законодавства. На основі вивчення досвіду Данії запропоновано для підготовки законодавства України до цифровізації використати сім принципів готового до цифровізації законодавства: 1) прості та зрозумілі правила; 2) цифрова комунікація; 3) можливість автоматизованої обробки правових норм; 4) узгодженість між органами влади – єдині поняття та повторне використання даних; 5) безпечна та надійна обробка даних; 6) використання публічної інфраструктури; 7) запобігання шахрайству та помилкам. Також доцільним для підготовки законодавства до цифровізації є використання шести генеральних принципів, вказаних у Спільному практичному посібнику Європейського Парламенту, Ради та Комісії для осіб, залучених до розробки законодавства Європейського Союзу: 1) чіткість, простота та точність викладення; 2) відповідність типу акту; 3) врахування осіб, для яких призначено акт

з метою однозначного розуміння прав та обов'язків; 4) стислість однорідності змісту; 5) використання термінів та структури речень, які поважають багатомовний характер законодавства союзу; 6) термінологія, що використовується в даному акті, повинна бути узгодженою внутрішньо та з актами, що вже діють, особливо в одній і тій же самій сфері.

Системи штучного інтелекту при підготовці проєктів законів мають виконувати лише допоміжну функцію під контролем людини на основі принципу належної обачності.

Доцільний для використання у процесах вітчизняного законотворення є система LEOS, що розроблена Європейською Комісією. Оскільки це дозволить не тільки спростити та підвищити якість законотворчої роботи в цілому, але і дозволить забезпечити відповідність перспективного законодавства праву ЄС.

Цифровізація законотворчої діяльності сприятиме реалізації на практиці принципів нормопроекування, встановлених частиною 1 ст. 3 закону України «Про правотворчу діяльність», зокрема принципів верховенства права; пріоритетності утвердження та забезпечення прав і свобод людини, дотримання міжнародних стандартів у сфері прав людини; наукового забезпечення. Враховуючи важливість цифровізації законотворчої діяльності бачиться доцільним доповнити перелік принципів нормопроекування, окреслених у вказаній статті принципом цифровізації.

Перспективним напрямом подальших досліджень є розкриття визначення порядку застосування та перспектив нормативно-правового закріплення принципу належної обачності при використанні систем штучного інтелекту у законотворчій діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про Національну програму інформатизації: Закон України від 01.12.2022 № 2807-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-20#Text> (дата звернення: 08.11.2025).
2. Бутинська Р.Я. Цифровізація та її вплив на ринок праці в Україні. *Cambridge. UK*. December 9, 2022. С. 59–61. URL: <https://archive.logos-science.com/index.php/conference-proceedings/issue/view/7> (дата звернення: 08.11.2025).
3. Про Регламент Верховної Ради : Закон України від 10.02.2010 року № 1861-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17#Text> (дата звернення: 08.11.2025).
4. Pedro, Ricardo Artificial intelligence on public sector in Portugal: first legal approach. *Juridical Tribune*. Volume 13, Issue 2, June 2023. P. 149-170. URL: <https://tribunajuridica.eu/arhiva/An13v2/1.%20Ricardo%20Pedro.pdf> (дата звернення: 08.11.2025).
5. Italian Chamber of Deputies. Using Artificial Intelligence to support parliamentary work. February 2024. 92c. https://comunicazione.camera.it/sites/comunicazione/files/notiz_prima_pag/allegati/Rappporto_IA_ENG_WEB_V2.pdf (дата звернення 08.11.2025).
6. Рішення Господарського суду міста Києва від 06.02.2024 р. у справі № 910/17079/23. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116854149> (дата звернення: 07.11.2025).
7. Рішення Шевченківського районного суду м. Києва від 20.06.2022 р. у справі № 761/7257/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105514614> (дата звернення: 07.11.2025).
8. Agency for Digital Government. Seven principles for digital-ready legislation. URL: <https://en.digst.dk/digital-transformation/digital-ready-legislation/guidances-and-tools/seven-principles-for-digital-ready-legislation/#accordion-principle-3-possibility-of-automated-case-processing> (дата звернення: 08.11.2025).
9. Joint Practical Guide of the European Parliament, the Council and the Commission for persons involved in the drafting of European Union legislation. European Union. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2015 URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/3879747d-7a3c-411b-a3a0-55c14e2ba732> (дата звернення: 08.11.2025).
10. Fitsilis Fotios, Mikros George, Leventis Sotiris. Overview of smart functionalities in drafting legislation in LEOS. Augmented LEOS final report. Directorate-General for Digital Services, European Commission. Brussel. February 2024. URL: <https://interoperable-europe.ec.europa.eu/sites/default/files/document/2024-06/Augmented%20LEOS%20with%20smart%20functionalities%20final%20report.pdf> (дата звернення: 08.11.2025).
11. Leventis Sotiris, Fitsilis Fotios, and Anastasiou Vasileios. Diversification of Legislation Editing Open Software (LEOS) Using Software Agents - Transforming Parliamentary Control of the Hellenic Parliament into Big Open Legal Data. *Big Data Cogn. Comput.* 2021, 5, 45. URL: <https://doi.org/10.3390/bdcc5030045> (дата звернення: 08.11.2025).